

افراط گرایی چالش‌ها و راهکارها

بررسی نقش افراط گرایی مذهبی در تنش میان مسلمانان در ایران و جهان

زیر نظر: حشر، حمدتقی دشتی

نویسندگان: دکتر سید محسن میر تقی، دکتر یاور عیوضی،

حجت الاسلام سعید نجفی

مصاحبه گیرندگان

محمد رستم‌لو و مهدی کریمی؛ با مدیریت باقر صدقی و سعید نجفی

با تشکر از

عبدالرسول هاجری، سید رضا ضیایی، محمد قرائتی، امید خاکی

ویراستار

حامد عبداللہی سفیدان

موسسه فرهنگی مطالعاتی صراط‌مبین

مرداد ۹۶

افراط‌گرایی چالش‌ها و راهکارها

ناظر علمی: دکتر محمدتقی دشتی | نویسندگان: دکتر سیدمرتضی میرتبار،
دکتر یاور عیوضی، حجت‌الاسلام وحید نجفی | مدیر اجرایی: مهدی نظری
شابک: ۵-۵-۹۶۲۵۵-۶۰۰-۹۷۸ | نوبت چاپ: زمستان ۱۳۹۶ | انتشارات: مکت اندیشه
شمارگان: ۵۰۰ نسخه | قیمت: ۶۰,۰۰۰ تومان

مقدمه: این اثر برای موسسه صراط مبین هدایت محفوظ است.

سرشناسه: میرتبار، سیدمرتضی، ۱۳۶۴- | عنوان و پدیدآور: افراط‌گرایی چالش‌ها و راهکارها: بررسی نقش افراط‌گرایی مذهبی
در تنش میان مسلمانان در ایران و جهان / سیدمرتضی میرتبار، یاور عیوضی، وحید نجفی؛ زیر نظر محمدتقی دشتی؛ [به
سفارش] موسسه فرهنگی مطالعاتی صراط مبین. | مشخصات نشر: قم: مکت اندیشه، ۱۳۹۶. | مشخصات ظاهری: ۶۶۳ ص. | شابک:
۵-۵-۹۶۲۵۵-۶۰۰-۹۷۸ | وضعیت فهرست نویسی: فیفا | ناشر: مکت اندیشه. | عنوان دیگر: بررسی نقش افراط‌گرایی مذهبی در تنش
میان مسلمانان در ایران و جهان. | موضوع: رادیکالیسم -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام | موضوع: -- Religious aspects -- Radicalism
Islam | موضوع: رادیکالیسم -- جنبه‌های مذهبی | موضوع: Radicalism -- Religious aspects | موضوع: ایران | موضوع:
Iran -- Radicalism | موضوع: تکفیر (فقه) | موضوع: Excommunication (Islamic law) | موضوع: مجتهدان و علما -- نظریه درباره
وحدت اسلامی | موضوع: Ulama -- Views on Islamic unity | شناسه افزوده: عیوضی، یاور، ۱۳۶۴- | شناسه افزوده: نجفی، وحید،
۱۳۶۱- | شناسه افزوده: دشتی، محمدتقی، ۱۳۵۲- | ناظر: شناسه افزوده: موسسه صراط مبین | ها | بندی کنگره: BP۲۳۳/۳
۷۱۳۹۶ الف ۹م | رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸۲ | شماره کتابشناسی ملی: ۵۰۲۱ ۷۳

شبکه ارتباط با مخاطب

دفتر مرکزی: قم - بلوار شهید صدوقی - کوچه ۵۶ - پلاک ۷۴ - تلفن: ۰۲۵-۳۲۹۰۶۴۰۴-۵

پست الکترونیک: info@smhi.com | سایت: www.smhi.ir

فهرست

مقدمه	۲۱
بخش اول	
کلیات	۲۵
فصل اول: مفهوم افراط‌گرایی	۲۷
تشابهات و بنیان‌های مشترک افراطی‌گری دینی	۳۲
نشانه‌های مثبت و منفی افراطی‌گری مذهبی	۳۴
فصل دوم: تفاوت افراطی‌گری با عدالت‌خواهی و حق‌طلبی	۳۷
فصل سوم: تاریخچه تعاملات شیعه و سنی در جهان	۴۳
تلاش اندیشمندان اسلامی در ایجاد وحدت و تعامل	۴۴
مشارکت و همکاری علمای شیعه و اهل سنت در امور فرهنگی	۴۹
اشخاص	۴۹
۱. سید جمال‌الدین اسدآبادی	۴۹

۵۰.....	۲. حسن البنا.....
۵۰.....	۳. علامه قمی.....
۵۱.....	فعالیت‌ها.....
۵۵.....	نظرات علمای شیعه و سنی معاصر در زمینه تعامل و وحدت.....
۵۵.....	نظرات امام خمینی.....
۵۵.....	حفظ وحدت مانع تسلط و استبداد دشمنان.....
۵۵.....	ردی شیعه و سنی.....
۵۶.....	نبود اختلاف مسلمانان در ایران نشانه عنایات الهی.....
۵۶.....	وحدت مسلمانان عاملی در راندن غرب.....
۵۷.....	ایجاد تفرقه، ترفند دشمنان برای تضعیف مسلمانان.....
۵۷.....	نابودی اسلام با ایجاد تفرقه.....
۵۸.....	تفاوت نداشتن طوایف اسلامی در ایران.....
۵۸.....	لزوم تقویت وحدت اسلامی.....
۵۸.....	لزوم دعوت ملت‌های اسلامی به وحدت.....
۵۹.....	اعلام وحدت کلمه مسلمین.....
۵۹.....	سفارش ائمه علیهم‌السلام به وحدت کلمه.....
۵۹.....	حفظ اخلاص ضمن ثبات در مذهب.....
۶۰.....	رفع همه مشکلات با چنگ زدن به طناب الهی.....
۶۳.....	کلام مقام معظم رهبری.....
۶۳.....	۱. آهانت به مقدسات.....
۶۳.....	آهانت به مقدسات مذهبی، خط قرمز نظام.....
۶۳.....	آهانت به اهل سنت کار شیعه انگلیسی.....
۶۴.....	حرمت آهانت به مقدسات.....
۶۴.....	حفظ آداب مذهبی در ضمن پرهیز از آهانت.....
۶۴.....	۲. ضرورت وحدت در اسلام.....

- ۶۴..... وحدت، لازمه دنیای اسلام
- ۶۴..... وحدت، اولویت اول جهان اسلام
- ۶۵..... دنیای اسلام، نیازمند تقرب
- ۶۵..... وحدت و همکاری مسلمین عامل قدرت و سربلندی اسلام در جهان
- ۶۶..... عالم مزدور برای ایجاد تفرقه، خطرناک‌ترین دشمن اسلام
- ۶۶..... فریضه بودن وحدت مسلمین از منظر اسلام
- ۶۶..... ۳. تفرقه، دستاویز دشمن
- ۶۷..... وفات‌کنندگان مزدور دشمن‌اند
- ۶۷..... دعوا، است و دشمنی کردن هیچ‌کس را شیعه یا سنی نمی‌کند
- ۶۸..... ایجاد تفرقه با اختلاف مذہب
- ۶۸..... قدرتمندان، عامل جنگ‌های مذهبی مسلمین
- ۶۸..... به‌کارگیری عوام برای ایجاد تفرقه توسط دشمن
- ۶۹..... تفرقه شیعه و سنی محبوب واقعی آمریکا
- ۶۹..... تضعیف نقاط اشتراک، راهی برای ایجاد اختلاف
- ۶۹..... تفرقه، ابزاری برای حفظ صهیونیسم
- ۷۰..... ۴. اهل بیت، نقطه وحدت
- ۷۰..... پیامبر ﷺ مهم‌ترین نقطه اتحاد
- ۷۰..... امام علی علیه السلام، نقطه وحدت
- ۷۰..... محبت اهل بیت و آموزش دین به موجب حدیث ثقلین، محور وحدت
- ۷۱..... وجود روایات بر ایجاد وحدت
- ۷۱..... ۵. راهکار ایجاد وحدت
- ۷۱..... اهل جمع بودن مسلمان واقعی نه اهل تفرقه
- ۷۱..... اختلاف عقیدتی، عامل اختلاف اجتماعی و دشمنی نیست
- ۷۲..... رفع اختلاف‌ها و حاکمیت اسلام دو جهت‌گیری اساسی در مسئله وحدت
- ۷۲..... رد و انکار زمره‌های تفرقه
- ۷۲..... تأکید بر مشترکات، عامل وحدت

- هفته وحدت نماد وحدت در انقلاب اسلامی..... ۷۳
- تلاش علما پیش از انقلاب برای حفظ وحدت اسلامی..... ۷۳
- جלוگیری مسئولین از تفرقه در نظام..... ۷۴
- نظرات سایر علمای شیعه..... ۷۹
- آیت‌الله خویی..... ۷۹
- علامه عسگری..... ۷۹
- آیه شرف‌الدین..... ۸۰
- امام موسی صدر..... ۸۰
- شهید مظهری..... ۸۰
- آیت‌الله سیستانی..... ۸۱
- آیت‌الله وحید - اسامی..... ۸۱
- آیت‌الله بهجت..... ۸۱
- آیت‌الله مکارم شیرازی..... ۸۱
- آیت‌الله جوادی آملی..... ۸۲
- آیت‌الله نوری همدانی..... ۸۲
- آیت‌الله موسوی اردبیلی..... ۸۲
- آیت‌الله شبیری زنجانی..... ۸۲
- آیت‌الله محقق کابلی..... ۸۲
- آیت‌الله علوی گرگانی..... ۸۲
- آیت‌الله العظمی مظاهری..... ۸۲
- آیت‌الله مدنی تبریزی..... ۸۳
- آیت‌الله هاشمی شاهرودی..... ۸۳
- نظرات علمای اهل سنت..... ۸۳
- فتوای شیخ محمد شلتوت رئیس سابق الأزهر..... ۸۳
- دکتر نصر فرید واصل، مفتی مصر..... ۸۴
- فتوای شیخ احمد بن حمد خلیلی، مفتی سلطنت نشین عمان و اباضیه..... ۸۴

۸۴.....	راشد الغنوشی، رئیس جنبش النهضة تونس
۸۴.....	شیخ غزالی، اندیشمند معاصر اهل سنت و از رهبران إخوان المسلمین
۸۵.....	دکتر شیخ محمد حبیب بن خوجه، دبیر کل مجمع بین المللی فقه اسلامی
۸۵.....	شیخ احمد کفتارو، رئیس شورای عالی افتاء و مفتی سابق جمهوری عربی سوریه
۸۵.....	شیخ سعید عبدالحفیظ حجاوی، مفتی کل کشور اردن هاشمی
۸۶.....	فتوای شورای عالی امور دینی ترکیه
۸۶.....	شیخ، والدین حسون، مفتی اعظم سوریه
۸۶.....	استاد سابر طعیمه
۸۷.....	شهید ماموستا، دکتر حاج شیخ الاسلام
۸۷.....	مولوی عبد الحمید
۸۷.....	مولوی نذیر احمد
۸۸.....	استاد احمد ابراهیم بیگ
۸۸.....	ماموستا سید احمد سجادی
۸۸.....	ماموستا عبدالرحمان خلیفه زاده امام جمعه

بخش دوم

■ علل و پیامدهای افراط‌گرایی ■

۹۳.....	مقدمه
۹۴.....	روش‌شناسی
۹۷.....	فصل اول: زمینه‌ها و عوامل ظهور و رشد افراطی‌گری مذهبی
۱۰۶.....	۱. مدرنیته
۱۰۸.....	۲. زیاده‌طلبی مستکبران، توطئه‌های استکبار و استبداد
۱۰۹.....	۱. تأسیس و حمایت از گروه‌های افراطی
۱۱۰.....	۲. حمایت از افراد نامتعادل مسلمان
۱۱۰.....	۳. جلوگیری از شناخت صحیح مسلمانان نسبت به هم

۴. مطرح کردن موضوعات تفرقه‌افکنانه ۱۱۱.
 ۵. ترویج اختلافات و بزرگنمایی اختلافات بین فرقه‌ای ۱۱۲.
 ۶. تدوین و توزیع کتاب‌های تفرقه‌افکنانه ۱۱۲.
 ۷. راه‌اندازی پایگاه‌های اینترنتی ۱۱۳.
 ۳. سلفی‌گری ۱۱۶.
 - یوسف محمد قرضاوی ۱۱۷.
 - شیخ عبدالعزیز بن عبدالله آل شیخ ۱۲۰.
 - ناصر بن سلیمان العمر ۱۲۲.
 - محمد نعرب ۱۲۴.
 ۴. شیعه منتقد ۱۳۳.
 - جنگ رسانه‌ای بر ضد تشیع ۱۳۶.
 - سایت و کتاب ۱۳۶.
 - شبکه تلویزیونی ۱۳۷.
- فصل دوم: پیامدسنجی و آسیب‌شناسی افراط‌گرایی دینی ۱۴۱.**
- ایجاد شبهه ۱۴۶.
 - کشتن مسلمانان ۱۴۶.
 - آمارهای مرتبط با تروریسم ۱۴۷.
 - نابود کردن آثار گران‌بهای تاریخی اسلام ۱۵۶.
 - ایجاد اختلافات فرقه‌ای و ناامنی ۱۵۶.
 - جلوگیری از پیشرفت ۱۵۷.
 - ایجاد ترس در سطح جهانی ۱۵۸.
- فصل سوم: راهبردها و راهکارهای مواجهه با افراط‌گرایی ۱۶۱.**
- منابع و مآخذ ۱۶۹.

بخش سوم

■ مصداق‌شناسی افراط‌گرایی در کشورهای منطقه ■ ۱۷۷ ■

۱۷۹.....	مقدمه
۱۸۳.....	فصل اول: افغانستان
۱۸۴.....	شیعیان افغانستان
۱۸۷.....	اهل سنت افغانستان
۱۸۸.....	گروه‌های افراط‌گرا در افغانستان
۱۸۸.....	گروه حقانی
۱۸۹.....	حزب التحریر
۱۸۹.....	داعش
۱۸۹.....	طالبان
۱۹۱.....	ریشه‌های شکل‌گیری طالبان
۱۹۲.....	عوامل زمینه‌ساز تشکیل گروه طالبان
۱۹۳.....	۱. عدم‌کردانی سران جهادی در تشکیل حکومت ملی
۱۹۴.....	۲. قبیله‌محوری و قوم‌گرایی جامعه افغانستان
۱۹۴.....	۳. فقدان امنیت
۱۹۵.....	۴. تلاش‌های ملا محمدعمر
۱۹۷.....	علل گسترش طالبان
۱۹۷.....	الف. سازمان‌ها و مدارس مذهبی
۱۹۹.....	ب. سیاسی
۲۰۲.....	ج. آمریکا
۲۰۳.....	مهم‌ترین اندیشه‌های اعتقادی طالبان
۲۰۴.....	عملکرد طالبان
۲۰۴.....	۱. مخالفت با رشد علمی دانشگاه‌ها

۲۰۵	۲. اقدام به حذف زبان فارسی
۲۰۶	۳. تخریب آثار باستانی
۲۰۷	۴. رفتار تأسف بار با زنان و نگاه منفی به آنها
۲۰۸	۵. اجبار شهروندان در اجرای احکام
۲۰۹	۶. ضدیت و دشمنی با شیعیان
۲۰۹	الف. محاصره و قتل عام شیعیان بامیان
۲۱۰	ب. فاجعه نسل‌کشی طالبان در استان بلخ
۲۱۲	۷. دشمنی با اقوام دیگر
۲۱۲	الف. تاجیک
۲۱۳	ب. ازبک
۲۱۵	فصل دوم: پاکستان
۲۱۶	ساختار جمعیتی پاکستان
۲۱۶	شیعیان پاکستان
۲۱۸	اهل سنت پاکستان
۲۱۸	عوامل افراطی‌گری در پاکستان
۲۱۸	۱. حوزه‌های علمیه
۲۲۲	۲. حضور مستکبران و مستعمران غربی
۲۲۲	۳. حمایت‌های مالی و تبلیغی عربستان
۲۲۳	نمونه‌هایی از عملیات‌های افراط‌گرایانه و تروریستی
۲۲۷	مهم‌ترین گروه‌های افراطی در پاکستان
۲۲۸	سپاه صحابه
۲۲۸	لشکر جهنگوی
۲۲۹	تحریک طالبان پاکستان
۲۳۰	لشکر طیبه
۲۳۰	جیش محمد

تحریرک نفاذ شریعت محمدی ۲۳۱.

فصل سوم: عربستان ۲۳۵.

نظام آل سعود و مذهب‌گرایی در عربستان ۲۳۷.

الف. سلفی‌گری کلاسیک (حکومتی) ۲۴۲.

ب. وهابیت تبلیغی ۲۴۰.

ج. حنفیه ارمبابی ۲۴۲.

گسترش حنفی وهابی در جهان ۲۴۲.

سهم عربستان در افراط و ان مذهبیه ۲۴۸.

وضعیت شیعیان در استان ۲۵۲.

فصل چهارم: عراق ۲۵۵.

شیعیان عراق ۲۵۶.

اهل سنت عراق ۲۵۶.

گروه‌های افراطی در عراق ۲۵۷.

القاعده عراق ۲۵۷.

داعش ۲۵۸.

مختصری از تاریخچه شکل‌گیری داعش ۲۵۹.

ارتش رجال الطریقه (نقشبندیه) ۲۶۲.

گردان‌های ثوره العشرین ۲۶۴.

سازمان قاعده الجهاد فی بلاد الرافدین ۲۶۴.

ارتش انصار السنه ۲۶۴.

ارتش اسلامی عراق ۲۶۴.

حزب التحریر ۲۶۴.

جیش الطائفه المنصوره ۲۶۵.

گروه یاران اهل سنت (مناصروا اهل السنه) ۵۶۲.

۲۶۵.	سپاه عمر
۲۶۶.	گروه الانصار وابسته به گردان انتحاری براء بن مالک
۶۶۲.	جیش محمد (الحق)
۲۶۶.	گروه ابویمن
۲۶۶.	گردان زبیر بن عوام
۲۶۷.	گردان حسن بصری
۲۶۷.	گروه‌های دیگر

فصل پنجم: سوریه

۲۶۹.	ساختار جمعیتی سوریه
۲۷۰.	افراطی‌گری در سوریه
۲۷۱.	ارتش آزاد سوریه
۲۷۱.	جبهه النصره و دیگر گروه‌های تکفیر
۲۷۲.	داعش
۲۷۳.	لواء الاسلام
۲۷۴.	شام الاسلام
۲۷۴.	گروه‌های تروریستی منتسب به القاعده

فصل ششم: مصر

۲۷۸.	شیعیان مصر
۲۸۰.	نهادهای شیعی در مصر
۲۸۱.	اهل سنت مصر
۲۸۲.	افراط‌گرایی در مصر
۲۸۳.	گروه تکفیر
۲۸۳.	انصار بیت المقدس
۲۸۳.	مجلس شورای مجاهدین اکناف بیت المقدس

۲۸۳..... اخوان المسلمین

۲۸۹..... فصل هفتم: سایر کشورها

۲۹۱..... بیداری اسلامی

۲۹۴..... انحراف بهار عربی بستر افراط‌گرایی

بخش چهارم

■ خراط‌گرایی و تنش بین شیعه و سنی در ایران ■ ۲۹۷ ■

۲۹۹..... مقدمه

۳۰۵..... فصل اول: جایگاه قانونی و جمعیت اهل سنت ایران

۳۰۶..... ۱. قانون و مقررات

۳۰۷..... الف: قانون اساسی

۳۱۰..... ب: سند چشم‌انداز

۳۱۱..... ج: قوانین عادی

۳۱۲..... د: سایر قوانین

۳۱۲..... ۲. جمعیت

۳۱۴..... بررسی میزان جمعیت شیعه و سنی

۳۲۵..... عوامل مؤثر در نرخ رشد جمعیت

۳۲۶..... قومیت

۳۲۷..... رفتارهای مرتبط با باروری در میان اقوام ایرانی

۳۲۷..... مهاجرت

۳۲۸..... تفاوت‌های مذهبی

۳۳۰..... مشارکت اجتماعی پایین زنان

۳۳۱..... میزان مشارکت زنان در امور اجتماعی به تفکیک قومی

۳۳۷..... دخالت‌های خارجی

۳۳۹.....	فرا تحلیل
۳۴۶.....	منابع نمودارها
۳۴۸.....	۳. شاخصه‌های توسعه در مناطق سنی نشین
۳۴۹.....	شاخصه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی
۳۵۲.....	نرخ بیکاری
۳۵۳.....	سکولاریزم، فردگرایی
۳۵۴.....	میزان مصرف اینترنت و تلویزیون
۳۵۶.....	میزان بی‌سوادی و تحصیلات
۳۶۱.....	فصل دوم: شاکت‌ها، چالش‌ها و فرهنگی اهل سنت ایران
۳۶۳.....	اهل سنت شرق ایران
۳۶۳.....	۱. حنفیان ماتریدیه
۳۶۴.....	۲. حنفیان دیوبندی
۳۶۶.....	شاخصه‌های فرهنگی و مذهبی استان‌های غربی کشور
۳۶۷.....	الف. استان سیستان و بلوچستان
۳۷۳.....	۱. کشورهای منطقه
۳۷۳.....	۲. کشورهای فرامنطقه‌ای
۳۷۶.....	شخصیت‌های صاحب نفوذ و مراکز مهم سیستم و با چالش‌ها
۳۷۸.....	۱. دارالعلوم زاهدان
۳۷۸.....	۲. مسجد جامع مکی
۳۷۹.....	۳. مسجد علی بن ابی طالب (علیه السلام)
۳۸۰.....	ب. خراسان بزرگ
۳۸۷.....	ج. ترکمن‌های استان گلستان
۳۹۰.....	اهل سنت غرب ایران
۳۹۱.....	اهل سنت کرد
۳۹۲.....	شافعی‌های جنوب ایران

فصل سوم: فعالیت مذهبی اهل سنت و تعاملات آنان با نظام جمهوری اسلامی ایران ۳۹۷

مساجد، حوزه‌ها و طلاب اهل سنت در ایران ۳۹۹

تعاملات اهل سنت و نظام جمهوری اسلامی با یکدیگر ۴۰۱

مسئولان برگزیده از بین اهل سنت ۴۰۱

خدمات نظام به اهل سنت ۴۰۳

فصل چهارم: افراطی‌گری چالش وحدت شیعه و سنی در ایران ۴۰۷

اقدامات گروه‌های سلفی تکفیری در ایران ۴۰۸

گروه‌های افراطی در بین اهل سنت ۴۱۰

گروه جندالسلام ۴۱۰

جیش العدل ۴۱۲

گروه‌های سلفی استان کردستان ۴۱۴

اقدامات مسلحانه گروه‌های سلفی در استان ۴۱۷

گروه‌های افراطی در بین شیعیان ۴۲۲

۱. جریان منتسب به بیت سید صادق شیرازی ۴۲۲

شیوه‌های تبلیغی فرقه شیرازی ۴۲۳

۲. انجمن حجتیه ۴۲۵

فصل پنجم: نهادها و اقدامات نظام جمهوری اسلامی ایران در مبارزه با افراطی‌رایه ۴۲۷

برنامه‌ها و اقدامات جهانی ۴۲۷

۱. کنفرانس بین‌المللی جهان علیه خشونت و افراطی‌گری ۴۲۷

۲. کنگره جهانی جریان‌های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام ۴۲۸

۳. کنفرانس بین‌المللی وحدت اسلامی ۴۲۹

۴. سایر اقدامات دیپلماتیک ۴۲۹

اقدامات علمی و پایه‌ای ۴۳۰

۱. مجمع تقریب مذاهب اسلامی ۴۳۰

۲. دانشگاه مذاهب اسلامی ۴۳۱.
۳. دانشگاه ادیان و مذاهب قم ۴۳۲.
۴. دانشگاه بین‌المللی جامعه المصطفی‌العالمیه ﷺ ۴۳۲.
۵. مؤسسات متعدد علمی و فرهنگی ۴۳۴.
۶. سازمان تبلیغات اسلامی ۴۳۴.
۷. حوزه‌های علمیه ۴۳۴.
- اقدامات موردی و جزئی ۴۳۵.
۱. دستگاه‌های امنیتی (اطلاعات، سپاه، نیروی انتظامی) ۵۳۴.
۲. دستگاه زیرروایی ۴۳۵.
۳. پلیس ۴۳۶.

خش پنجم

■ راهکارها و خفگانگی ■ ۴۳۷ ■

- آیت‌الله حائری شیرازی ۴۳۹.
- آیت‌الله نجم‌الدین طبسی ۴۴۹.
- دکتر مولوی عبدالحلیم قاضی ۴۶۱.
- حجت الاسلام سید مهدی علیزاده موسوی ۴۶۹.
- حجت الاسلام دکتر عزالدین رضانژاد ۴۸۳.
- حجت الاسلام عبدالرسول هاجری ۴۹۵.
- حجت الاسلام دکتر حسین رجبی ۵۰۹.
- حجت الاسلام دکتر مهدی فرمانیان ۵۱۷.
- حجت الاسلام دکتر حمید رضا شریعتمداری ۵۲۹.
- حجت الاسلام دکتر حسن ضیاء توحیدی ۵۴۵.
- حجت الاسلام دکتر عبدالکریم بی‌آزار شیرازی ۵۵۳.
- حجت الاسلام دکتر محسن محمدی ۵۶۱.
- حجت الاسلام دکتر حمید ملک مکان ۵۷۳.

۵۷۹.....	دکتر حسین اکبری
۵۹۱.....	دکتر سید سعید هاشمی نسب

بخش ششم

■ نتیجه‌گیری با تبیین راهبردی ■ ۶۰۳ ■

۶۰۵.....	فصل اول: راه -پردازی
۶۰۶.....	تبیین سببانش میان شیعیان و اهل تسنن ایران
۶۱۴.....	راهبردهای ادنی و رافع استثنای آن
۶۱۸.....	ملاحظات راهبردی
۶۱۹.....	راهکارهای جلوگیری از بروز درگیری میان شیعه و سنی در ایران
۶۲۰.....	۱. رسانه‌ها
۶۲۳.....	۲. دولت و مسئولان
۶۲۹.....	۳. حوزه علمیه، مراجع و مبلغان
۶۳۴.....	۴. آموزش
۶۳۴.....	۵. فعالیت نهادهای اجتماعی
۶۳۵.....	۶. فعالیت احزاب و گروه‌های سیاسی-مذهبی
۶۳۷.....	شاخص‌های تحقق هدف کلان

۶۳۹.....	منابع
۶۳۹.....	۱. فارسی و عربی
۶۵۶.....	۲. منابع انگلیسی
۶۵۸.....	۳. بیانات مقام معظم رهبری
۶۵۹.....	۴. پایگاه‌های اینترنتی

■ مقدمه

ایران از لحاظ ساختار اجتماعی، کنوری ناهمگون به شمار می‌رود که اقوام و مذاهب مختلفی را در خود جای داده است. اما درست به خلاف کشورهای همجوار از ثبات سیاسی و اجتماعی بالایی برخوردار است. با وجود این در سال‌های اخیر به سبب نیروهای گریز از مرکز برخی اقوام و تأثیرپذیری برخی از آنان از تنش‌های منطقه و همچنین کم‌توجهی مسئولان به توسعه‌های برابر فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی، زمینه‌های تنش مذهبی در داخل کشور فراهم شد که در برخی مواقع به ایجاد تنش مذهبی میان جوامع شهری و اهل تسنن منجر شده است. علاوه بر آن، گسترش افراطی‌گری و تقویت جریان‌های تکفیری منتسب به اهل سنت، فتنه‌انگیزی و دامن زدن به اختلافات تاریخی مذاهب اسلامی به دست برخی گروه‌های افراطی شیعه، موجبات رشد تفرقه و عناد مذاهب مختلف اسلامی را مهیا ساخت؛ آتشی که سود آن به نفع دشمنان اسلام، جریان‌های فکری ضد دینی و ضد شیعی است.

افراطی‌گری اهل سنت و شیعه و اقدامات خلاف مصالح و منافع اسلام آنها، منشأ ورود مذهب تشیع به مرحله جدیدی از حیات سیاسی خود شده و امکان آن می‌رود که یکی از حقایق تلخ تاریخ معاصر کشورمان رقم بخورد. باید اذعان داشت این مسئله اقدامی برنامه‌ریزی شده و هدفمند است که با حمایت مادی، نظامی و سیاسی نظام سلطه در حال اجرا است و در این بین عملکرد برخی گروه‌های افراط‌گرای شیعه و بهره‌برداری دشمنان شیعه از اعمال خرافی و افراطی آنان و همچنین تحریک قاطبه اهل سنت علیه تشیع نیز از مهم‌ترین عوامل تنش

مذهبی در کشور است؛ درواقع اهانت و تندروی برخی افراد و گروه‌های شیعی علیه مقدسات و اعتقادات اهل سنت، یکی از محرک‌های اثرگذار رشد افراطی‌گری است؛ به‌طوری‌که تیم‌های عملیاتی گروهک‌های تروریستی فعال در منطقه برای تحریک عوامل خود و انجام عملیات علیه شیعیان از سخنان و آثار آنها سوءاستفاده می‌کنند. همچنین گسترش تبلیغ سلفیت تکفیری و نفوذ عمال آن به ایران، شاید نتوانسته باشد پایگاهی برای خود در کشور ایجاد نماید، اما فعالیت این گروه و نحوه مقابله با آن باعث ایجاد فضایی امنیتی و گرایش‌های مذهبی با شناسایی افراط میان برخی اهالی پیرو تسنن شده است که بی‌توجهی به آن ممکن است صدمات جبران‌ناپذیری به جامعه ایران وارد کند.

خلاصه‌مطلب اینکه افراطی‌گری شیعی در کنار افراطی‌گری اهل سنت همراه اراده‌های خارج از نظام، به‌اندازه‌ای تفرقه در جهان اسلام منجر می‌شود. این امر دقیقاً در راستای اهداف استعمار و استکبار است؛ که درصدد تضعیف قدرت جهان اسلام هستند؛ ضمن اینکه تفرقه‌ها و ناامنی‌های نسل‌گرفته از این افراط‌گرایی‌ها، بر پیکره امنیت و وحدت مردم و نظام جمهوری اسلامی آسیب خواهد زد؛ برای مثال به اقدامات افراطی از قبیل مراسم اختلاف‌برانگیز عمرکشان، ایام محاسبه، قمه‌زنی‌های خاص، شبکه‌های ماهواره‌ای اختلاف‌برانگیز و سخنرانی‌های اختلافی باعث ایجاد کینه‌ورزی‌ها، اختلافات و بدبینی اهل تسنن و سایر مردم جهان به تشیع شده و به تسدب افراطی‌گری طرف مقابل منجر می‌شود.^۱ همچنین وجود گروه‌های تروریستی سنی‌مذهب و عده‌ای شیعی مدم‌شیعی ایران در جدا دانستن اهل تسنن ایران با این گروه‌های سلفی - تکفیری، موانع مقابله به‌مثال را در اذهان مردم شیعی مذهب ایران ایجاد نموده است. درواقع در سال اخیر، کشور ایران، به‌سبب اختلافات فرقه‌ای و قومی، آماج حملات انتحاری قرار گرفته که در برخی مواقع موجب کشته شدن افراد بی‌گناه بسیاری شده است. نمونه بارز آن، حملات انتحاری و راهزنی گروهی شبه‌نظامی به سرکردگی عبدالمالک ریگی بود که چند سال پیش سرکوب شد؛ البته باید دانست درگیری‌های فرقه‌ای میان شیعیان و اهل تسنن در برخی کشورهای همسایه باعث القای این جریان، میان فرقه‌های اسلامی در ایران نیز شده است؛ مثلاً در سال‌های

۱. دشتی، تقی، «افراطی‌گری شیعی با تأکید بر ابعاد و راهکارهای حقوقی آن»، ص ۱.

۱۹۹۰ تا ۱۹۹۷ در اثر اختلافات فرقه‌ای در پاکستان، حدود ۵۸۱ نفر کشته و بیش از ۱۶۰۰ نفر زخمی شده‌اند. از ژانویه ۱۹۹۷ تا اکتبر ۱۹۹۹ نیز در ۱۲۳ منازعه فرقه‌ای در پاکستان ۳۴۵ نفر کشته شدند.^۱ همین اتفاقات موجب اختلاف میان مردم مستقر در مرزهای پاکستان شد. حضور جریان‌های تندرو در ایران بر این تلقین‌ها تأثیر گذاشته و از این‌رو در برخی موارد شاهد خشونت‌های فرقه‌ای در ایران نیز بوده‌ایم.

از سوی دیگر حادثه یازدهم سپتامبر ۲۰۰۱، باعث آغاز فصل جدیدی از روابط اسلام و غرب، به‌ویژه در ارتباط با کشورهای مسلمان خاورمیانه شد. جهان اسلام بعد از این واقعه با موج گسترده‌ای از اتهامات روبه‌رو شد که میان اسلام، خشونت و افراطی‌گری رابطه تساوی برقرار می‌کرد. غرب، نیز بر این مسئله تأکید بسیار داشته و حتی با ارائه نقشه‌ها و گزارش‌های دروغین، این باور را به مردم دیندار نسبت داده است.^۲ این فضا در کشور ایران نیز به وجود آمده و برخی، تبلیغات بی‌انگیز در زمینه افراطی‌گری اسلامی را در جامعه منتشر کرده‌اند. این وضعیت جدید ایجاب می‌کند همه ابزارها، فرهنگی و تبلیغاتی به کار گرفته شود تا چهره‌ای صحیح از اسلام و همچنین فرهنگ غنی ایران ترسیم شود. با بررسی تاریخ غرب در دوران اخیر می‌توان نتیجه گرفت در کشورهای غربی نیز تا به امروز جریان‌های افراطی و تندرو بسیاری وجود داشتند که بسیاری از آنها در آمارنا و بدینیت‌های رسمی ذکر نمی‌شوند. طبق آمارهایی که ایالت متحده آمریکا از میزان افراطی‌گری‌ها ارائه داد، باید گفت در سال ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۱، تعداد ۱۲۵ کلیسا در تگزاس، ۵۲ کلیسا در فلوریدا، ۳۶ کلیسا در کارولینای جنوبی، ۳۲ کلیسا در می‌سی‌سی‌پی و ۲۴ کلیسا در لوئیزیانا مورد حمله قرار گرفت.^۳ از این مطالب می‌توان نتیجه گرفت تنش‌های مذهبی تنها مختص جوامع اسلامی نیست. بنابراین باید آن را بیماری واگیرداری بدانیم که درمانش نیازمند تلاش است. از همین‌رو در طرح پیش رو سعی می‌شود تنش میان شیعه و سنی و افراط‌گری‌های هر دو مذهب را بررسی کرده و در صورت امکان راهکارهایی برای درمان این بیماری ارائه شود.

۱. Haleem, Irm (۲۰۰۳), "Ethnic and Sectarian Violence and Propensity towards Praetorianism in Pakistan," Third World Quarterly, Vol. ۲۳, No. ۳, p. ۷۷-۴۶۳.

۲. مجید مرادی، نفی افراطی‌گری و تروریسم در اسلام، مجله اخبار ادیان، شماره ۱۷، دی و بهمن ۱۳۸۴، ص ۶۷.

۳. همان، ص ۶۸.